

УДК 332

Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України

Дідик Н.В.

студентка факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Варшава О.В.

магістр економічного факультету
Ужгородського національного університету

У статті досліджено загальний стан та потенціал зеленого туризму в Україні в цілому та в Закарпатській області зокрема, визначено проблеми та перспективи його розвитку. Проаналізовано основні фактори, які впливають на розвиток сільського туризму в нашій країні, проведено SWOT-аналіз та запропоновано механізми та шляхи підвищення ефективності зеленого туризму в Україні.

Ключові слова: зелений туризм, сільський туризм, потенціал, рекреаційний комплекс, агротуризм, сфера туризму.

Дидик Н.В., Варшава О.В. РАЗВИТИЕ ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА – ПРИОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье исследованы общее состояние и потенциал зеленого туризма в Украине в целом и в Закарпатской области в частности, определены проблемы и перспективы его развития. Проанализированы основные факторы, влияющие на развитие сельского туризма в нашей стране, проведен SWOT-анализ и предложены механизмы и пути повышения эффективности зеленого туризма в Украине.

Ключевые слова: зеленый туризм, сельский туризм, потенциал, рекреационный комплекс, агротуризм, сфера туризма.

Didyk N.V., Varshava O.V. GREEN TOURISM DEVELOPMENT – PRIORITY TASK FOR UKRAINE

In this article the general condition and potential of green tourism in Ukraine in general and in particular in the Transcarpathian region are researched. Identified problems and prospects of its development. The study analyzed the main factors that affect the development of rural tourism in our country, conducted the SWOT-analysis and proposed mechanisms and ways to improve green tourism in Ukraine.

Keywords: green tourism, rural tourism, potential, recreation complex, agritourism, tourism.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зелений туризм є однією з високоприбуткових галузей світової економіки. Він посідає важливе місце серед факторів соціального і культурного розвитку, підтримання рівня й якості життя в країні. Активний розвиток туризму викликав жвавий інтерес до вимірювання впливу туризму на економічний розвиток країн та регіонів.

В Україні та Закарпатті великого розвитку набув саме зелений туризм. Цьому сприяють наявний приватний житловий фонд, природні рекреаційні ресурси та досить добре розвинута мережа підприємства туристично-рекреаційного обслуговування. Саме Закарпаття має всі шанси стати одним із центрів сільського туризму в Європі та світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок зеленого туризму у розвиток економіки країни, його тенденції та перспективи розвитку досліджували такі вчені, як І.В. Литвин, К.В. Мастюх, М. Бондаренко, Н.О. Передрій,

В. Васильєв та ін. У працях цих науковців розглянуто основні теоретичні засади сільського туризму, можливі перспективи його розвитку, а також його вплив на конкурентні позиції України та її регіонів у туристичному бізнесі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що в останні роки зазначена тематика висвітлена в теоретичних і практичних дослідженнях, присвячених питанням розвитку сільського туризму в Україні, саме питання вирішення та шляхів подолання перешкод до сталого розвитку сільського туризму в нашій країні є недостатньо дослідженим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою дослідження є обґрунтування пріоритетності розвитку туризму в регіонах України, у тому числі в Закарпатській області, як важливого джерела соціально-економічного зростання і збільшення коефіцієнта міжнародного іміджу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні розвиток сільського туризму розпочався тільки в 1996 р., однак він дуже швидко став популярним як для відпочиваючих, так і для господарів цих будинків. Велике розповсюдження сільський туризм одержав у Карпатському регіоні, Закарпатті, Слобожанщині, Поліссі, Поділлі та Буковині.

Надзвичайно популярні ідеї спільної охорони навколишнього середовища в усіх західних країнах були прийняті до уваги туристичною індустрією. Завдяки розвитку сільського туризму країни скорочують рівень безробіття серед сільського населення, залучаючи його не лише до виробничої сфери, але й до сфери послуг. Нині у більшості країн Європи пріоритетним напрямом розвитку сільських територій є переорієнтація сільського населення до несільськогосподарського підприємництва, одним з яких є зелений туризм.

Відпочинок на селі є одним із найперспективніших напрямів відродження та розвитку українського села, а також підвищення економічного рівня регіонів України. Зелений туризм не виснажує наявні ресурси, а також підвищує рівень життя місцевого населення, економічно зацікавленого у їх збереженні та примноженні.

Визначення сільського туризму залишається предметом жвавих дискусій серед багатьох фахівців. Спрощене розуміння сільського зеленого туризму має загальні риси, а саме: це відпочинок, який проводиться в сільській місцевості в обладнаній садибі.

У широкому значенні сільський туризм також можна розглядати як домінуючу ключову галузь у територіальному аспекті, коли інші галузі (народні ремесла, шляхове господарство і транспорт, сфера торгівлі та харчування, інші підприємства сфери послуг) підлаштовуються технологічно під відповідне природно-рекреаційне середовище.

Сільський туризм і його підвиди – агротуризм та екотуризм – найбільшою мірою відповідають пріоритетам сталого еколого-економічного розвитку регіонів, а саме: збереження природного та культурного середовища, економічна підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам місцевих екологічних продуктів харчування [1, с. 140].

Агротуризм – це сектор туристичної галузі, орієнтований на використання природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільської місцевості й її специфіки для створення комплексного туристичного продукту.

Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням

безпосередньо в межах домогосподарства або розміщення на нічліг із самообслуговуванням на землях, що належать до домогосподарства, наприклад у кемпінгах та наметах. В агротуризмі домогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста [2, с. 89].

Близьким за змістом та спрямованістю до агротуризму є екотуризм. Екотуризм – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного і культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасниками цих подорожей є люди з високою екологічною свідомістю.

Сільський зелений туризм визначається своєю багатогранністю. Він передбачає:

- екскурсійні маршрути, які є унікальною можливістю долучитися до джерел та витоків української духовності через засоби культури, літератури, мистецтва;
- ознайомлення з природними художніми ремеслами (плетіння з лози, різьба по дереву, вишивка, малярство, гончарство тощо);
- відвідування історичних пам'яток (місць життя і творчості відомих людей тощо) [3, с. 151].

Україна має надзвичайно великий туристично-рекреаційний потенціал. Майже 15% території – це зони для відпочинку, гірські та приморські ландшафти, придніпровські зелені зони, де чисті ріки, повітря, гори, де збережені національні традиції, фольклор, музеї, церкви й інші прекрасні архітектурні пам'ятники. В Україні налічується більше 500 населених пунктів, які мають унікальну історико-культурну спадщину, охороняється державою близько 30 національних і регіональних парків і садиб відомих діячів української культури.

За оцінками Мінагрополітики, станом на 2015 р. у сфері зеленого туризму було зайнято близько 2,5 тис. жителів сільських територій [4].

Зелений туризм визнано одним із пріоритетів Стратегії розвитку сільського господарства на період до 2020 р. та розробленої Мінагрополітики нової редакції закону про держпідтримку фермерських господарств [4].

Згідно з визначенням фахівців, найбільш пріоритетними регіонами для розвитку сільського туризму в Україні є:

- *Західний регіон:* Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області;

- *Південний регіон:* Запорізька, Миколаївська, Херсонська області;
- *Центральний і Північний регіони:* Київська, Полтавська, Чернігівська області [5, с. 268].

Вивчаючи попит на ринку туристичних послуг у зеленому туризмі, компанія GFK Ukraine провела дослідження, результати якого показали, що відпочинку в садибах Західної України надає перевагу 41% відпочиваючих [6, с. 124].

Надзвичайно перспективною для розвитку зеленого туризму є саме Закарпатська область. Найважливішою її особливістю та перевагою є економіко-географічне положення. Це найзахідніша область України та єдина, яка межує одразу з чотирма країнами Центральної Європи: Румунією, Угорщиною, Словаччиною та Польщею. Хороші добросусідські відносини та високий попит на туристичні послуги серед міського урбанізованого населення сусідніх країн роблять реальним перетворення нашого краю на центр сільського туризму серед країн Центрально-Східної Європи.

Послуги сільського туризму надаються в Закарпатті в таких районах:

- Берегівському;
- Великоберезнянському;
- Виноградівському;
- Воловецькому;
- Іршавському;
- Свалявському;
- Перечинському;
- Міжгірському;
- Мукачівському;
- Рахівському;
- Тячівському;
- Ужгородському;
- Хустському.

Сільський туризм приваблює мешканців великих міст України, які мріють хоча б на кілька днів зануритися в атмосферу сільського життя, в екологічно чисте середовище, спробувати смачні та приготовані з натуральних продуктів страви української кухні, а також відпочити від шаленої метушні в мальовничих куточках нашої країни.

Останнім часом зелений туризм набув широкого розповсюдження серед іноземців, які живуть і працюють в Україні, а саме співробітників посольств, працівників іноземних фірм, банків тощо. Вони приїжджають до українського села як на уїкенд, так і на довший термін [7, с. 25].

У Закарпатській області налічується 50 домашніх господарств, які надають послуги

сільського туризму. Це досить значна кількість, ураховуючи, що загалом в Україні їхня кількість становить 2 176 одиниць. Ціна за проживання в садибах варіюється від 700 до 1 000 грн. на добу [8]. Це дає можливість господарям заробити до 300 000 грн. за рік. Прибутки від зеленого туризму позитивно впливають на добробут селян та розвиток українського села. А оскільки для догляду за садибою потрібні працівники, це також створює в селі робочі місця. Подальший розвиток зеленого туризму зміг би значно скоротити міграцію селян за кордон у пошуках заробітку, тому що вони змогли б заробити кошти, залишаючись вдома, поряд із сім'єю.

Якщо один варіант зеленого туризму можна розглянути екокемпінг. До речі, він досить популярний у Малій Углі, Дубовому та інших гірських селах Тячівщини. Господар облаштовує земельну ділянку, ставить столи, лавочки, огорожує і робить місце більш-менш безпечним, а згодом здає в оренду під так зване палатне містечко. Бажано, щоб поблизу був доступ до питної води, туалет і, звичайно ж, облаштовані місця для сміття [9, с. 53].

Відношення до сільського туризму у пересічних українців досить різне – від цілковитого несприйняття цього виду відпочинку до величезного захоплення його екологічністю та економічністю. Проте значна частина населення залишається зовсім необізнаною з даною формою туризму, тому перед Україною стоїть надзвичайно важливе завдання – пропагувати ідеї сільського туризму в цілому та ознайомлювати громадян з основними його принципами. Основною метою повинно стати пропагування даного виду відпочинку та створення його позитивного образу в ЗМІ.

Також варто залучити місцеву владу до підтримки розвитку сільського туризму у своїй місцевості. Кожен чиновник повинен розуміти, що розвинутий сектор зеленого туризму – це додаткові кошти та покращення інфраструктури району, створення нових робочих місць.

Для того щоб систематизувати надану інформацію, а також зробити певні висновки щодо перспективи розвитку сільського туризму, в Україні було проведено SWOT-аналіз стану цього виду діяльності, який дав можливість оцінити сучасний стан сільського туризму, окреслити перспективи його розвитку в Україні, а також попередити виникнення можливих проблем (табл. 1).

Провівши SWOT-аналіз, можна зробити висновки, що для подальшого розвитку зеле-

SWOT-аналіз зеленого туризму в Україні

Фактори, що впливають на діяльність п-ва	Позитивні	Негативні
Внутрішні	(S) Сильні сторони: 1. Переважно чисте довкілля. 2. Багата флора та фауна, мальовничі краєвиди. 3. Велика кількість історико-культурних пам'яток. 4. Збережені національні традиції. 5. Гостинність населення. 6. Велика кількість приватних садиб. 7. Невелика ціна на проживання та харчування. 8. Харчування з екологічно чистих продуктів, вирощених самостійно.	(W) Слабкі сторони: 1. Низька якість умов проживання. 2. Проблеми з водопостачанням. 3. Недостатня обізнаність населення в даному виді відпочинку. 4. Незнання господарями іноземних мов. 5. Непривабливий імідж України в очах іноземців у зв'язку з АТО. 6. Погано розвинена мережа електронного резервування. 7. Недостатньо розвинута інфраструктура. 8. Відсутність цікавих атракцій.
Зовнішні	(O) Можливості: 1. Збільшення доходів та зайнятості сільського населення. 2. Покращення умов життя в українських селах. 3. Формування позитивного іміджу України у світі. 4. Покращення інфраструктури сіл. 5. Збереження історико-культурних пам'яток.	(T) Перешкоди: 1. Відсутність категоризації знижує якість нічліжних умов. 2. Політичний імідж країни не сприяє притоку іноземних інвестицій. 3. Безробіття в країні підвищує рівень злочинності і тим самим відлякує туристів. 4. Відсутність нормативно-правової бази перешкоджає організації відпочинку на селі.

Джерело: складено автором на основі [5; 9]

ного туризму в Україні необхідно створити єдину нормативно-правову базу, яка б контролювала дану сферу послуг, провести категоризацію баз відпочинку, розробити заходи, які б стимулювали відпочиваючих збільшити тривалість свого перебування в сільських садибах, створити інформаційні центри у великих містах, які б інформували населення про власників агроосель, кон'юнктуру цін та задовольняли всі інформаційні потреби туристів. Також важливим є проведення періодичних тренінгів та семінарів для власників садиб, які задіяні в сільському туризмі, де вони б змогли обмінюватися досвідом та отримувати нові знання.

Висновки з цього дослідження. Сільський туризм є одним із найперспективніших напрямів розвитку аграрного сектору економіки України та може стати поштовхом для розвитку малого та середнього бізнесу на селі. Його розвиток також сприятиме збереженню культури і духовності українського народу, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про неї у світі. Також зелений туризм є чи не єдиною можливістю вирішити соціально-економічні проблеми українського села, а саме подолати безробіття, зменшити міграційні процеси, підвищити рівень життя сільського населення тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І. Биркович / Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2011. – № 1(6). – С. 138–143.
2. Липчук В.В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку / В.В. Липчук, Н.В. Липчук. – Львів : СПОЛОМ, 2008. – 160 с.
3. Гловацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основи організації / В.В. Гловацька // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 148–155.

4. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/>.
5. Передрій Н.О. Напрями розвитку сільського зеленого туризму в Україні / Н.О. Передрій // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 1(8). – Т. 1. – С. 265–270.
6. Арбузова Ю.В. Перспективні напрямки розвитку зеленого туризму в Україні / Ю.В. Арбузова, В.Д. Яковенко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2013. – № 3. – С. 120–128.
7. Ткачук В.І. Європейська парадигма сільського туризму в умовах диверсифікації сільської економіки / В.І. Ткачук // Вісник Житомирського НАЕУ. – 2010. – № 1. – С. 25.
8. Сайт «Зелений туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ruraltourism.com.ua/index2.php>.
9. Грицку-Андрієш Ю. Географія сільського зеленого туризму в Закарпатській області / Ю. Крицку-Андрієш, В. Грицку // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2014. – № 34. – С. 48–55.